

I. Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez

Földiekkel játszó
Égi tűnemény,
Istenségnek látszó
Csalfa, vak Remény!
Kit teremt magának
A boldogtalan,
S mint védangyalának,
Bókol úntalan.
Síma száddal mit kecsegtetsz?
Mért nevetsz felém?
Kétes kedvet mért csepegtetsz
Még most is belém?
Csak maradj magadnak!
Biztatóm valál;
Hittem szép szavadnak:
Mégis megcsalál.

Kertem nárcisokkal
Végig ültetéd;
Csörgő patakokkal
Fáim éltetéd;
Rám ezer virággal
Szórtad a tavaszt
S égi boldogsággal
Fűszerezted azt.
Gondolatim minden reggel,
Mint a fürge méh,
Repkedtek a friss meleggel
Rózsáim felé.
Egy híjját esmértem
Örömmnek még:
Lilla szívét kértem;
S megadá az ég.

Jaj, de friss rózsáim
Elhervadtanak;
Forrásim, zöld fáim
Kiszáradtanak;
Tavaszm, vígságom
Téli búra vált;
Régi jó világom
Méltatlanra szállt.
Óh! csak Lillát hagyta volna
Csak magát nekem:
Most panaszra nem hajolna
Gyászos énekem.
Karja közt a búkat
Elfelejténém,
S a gyöngykoszorúkat
Nem irigyleném.

Hagyj el, óh Reménység!
Hagyj el engemet;
Mert ez a keménység
Úgyis eltemet.
Érzem: e kétségbe
Volt erőm elhagy,
Fáradt lelkem égbe,
Testem földbe vágy.
Nékem már a rét hímetlen,
A mező kisült,
A zengő liget kietlen,
A nap éjre dült.
Bájos lágy trillák!
Tarka képzetek!
Kedv! Remények! Lillák!
Isten véletek!

Kérdések, feladatok:

1. Olvass fel egy versszakot a versből!
2. Hogyan jelennek meg az elégia műfaji sajátosságai *A Reményhez* című versben?
3. Kit szólít meg a költő a költemény elején?

4. Hogyan változnak a költő érzései a 4. versszakra? Milyen kifejezéseket használ ezek érzékeltetésére?
5. Hol jelenik meg a reménytelenség oka, forrása a költeményben?
6. A 2. versszakban milyen költői kép jelenik meg?
7. Hogyan viszonyul a 3. versszak tartalmilag a 2. versszakhoz?
8. Milyen a vers végső kicsengése?

II. Vörösmarty Mihály: Szózat

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar ;
Bölcsőd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely ;
Áldjon vagy verjen sors keze :
Itt élned, halnod kell.

Ez a föld, melyen annyiszor
Apáid vére folyt ;
Ez, melyhez minden szent nevet
Egy ezred év csatolt.

Itt küzdenek honért a hős
Árpádnak hadai ;
Itt törtek össze rabigát
Hunyadnak karjai.

Szabadság! itten hordozák
Véres zászlóidat,
S elhulltanak legjobbjaink
A hosszú harc alatt.

És annyi balszerencse közt,
Oly sok viszály után,
Mégfogyva bár, de törve nem,
Él nemzet e hazán.

S népek hazája, nagy világ !
Hozzád bátran kiált :
"Egy ezredévnyi szenvedés
Kér éltet vagy halált !"

Az nem lehet, hogy annyi szív
Hiában onta vért,
S keservben annyi hű kebel
Szakadt meg a honért.

Az nem lehet, hogy ész, erő,
És oly szent akarat
Hiába sorvadozzanak
Egy átoksúly alatt.

Még jőni kell, még jőni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százvezrek ajakán.

Vagy jőni fog, ha jőni kell,
A nagyszerű halál,
Hol a temetkezés fölött
Egy ország vérben áll.

S a sírt, hol nemzet súlyed el,
Népek veszik körül,
S az ember millióinak
Szemében gyászköny ül.

Légy híve rendületlenül
Hazádnak, oh magyar :
Ez éltetőd, s ha elbukál,
Hantjával ez takar.

A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely ;
Áldjon vagy verjen sors keze :
Itt élned, halnod kell.

Kérdések, feladatok:

1. Mit jelent a cím? Milyen hatást akar elérni művével a szerző?
2. Mi a műfaja a költeménynek? Mutasd be a műfajt!
3. Hozz minél több példát arra, hogyan teremt kapcsolatot a beszélő a megszólítottal!

Ki a megszólított?

Mi ebből a szempontból a versben uralkodó egyes szám második személy jelentősége?

4. Milyen, a meggyőzést szolgáló retorikai eszközöket ismersz fel a szövegben?

Sorolj fel néhány példát!

5. Milyen a kapcsolat a műben a múlt, a jelen és a jövő idősíkjá között?

Milyen szavakkal nyomatékosítja a szerző a múlt és a jelen közti folytonosságot?

Milyen szófajúak ezek a szavak?

6. Vörösmarty Mihály versében két lehetőséget lát a haza előtt: a jobb kor vagy a halál lehetőségét. A szöveg alapján szerinted melyik megvalósulása a valószínűbb? Igazold állításodat a szövegből vett konkrét jellemzőkkel!

7. Milyen „felsőbb fórumhoz”, magasabb tekintélyhez fordul a beszélő víziójában?

Idézd!

Mi a vízió lényege?

Milyen a viszonya a felsőbb hatalomnak a nemzethez?

8. Mit fejez ki a keretversszakok szövegének változása?

9. Ki a mű megzenésítője?

Hazánkban az ünnepségek elején a Himnusz, a végén pedig a Szózat hangzik fel.

Egyetértesz ezzel a sorrenddel? Válaszodat indokold!

10. A Szózat a hazát mint az egyéni élet színterét nevezi meg. Milyen jelképeket használ ennek érzékeltetésére? Miért kifejező ezek együttes használata?

Fogalmazd meg, mit jelent számodra a haza!

III. Arany János: A walesi bárdok

Edward király, angol király
Léptet fakó lován:
Hadd látom, úgymond, mennyit ér
A velszi tartomány.

Van-e ott folyó és földje jó?
Legelőin fű kövér?
Használt-e a megöntözés:
A pártos honfivér?

S a nép, az istenadta nép,
Ha oly boldog-e rajt'
Mint akarom, s mint a barom,
Melyet igába hajt?

Felség! valóban koronád
Legszebb gyémántja Velsz:
Földet, folyót, legelni jót,
Hegy-völgyet benne lelsz.

S a nép, az istenadta nép
Oly boldog rajta, Sire!
Kunyhói mind hallgatva, mint
Megannyi pusztá sir.

Edward király, angol király
Léptet fakó lován:
Körötte csend amerre ment,
És néma tartomány.

Montgomery a vár neve,
Hol aznap este szállt;
Montgomery, a vár ura,
Vendégli a királyt.

Vadat és halat, s mi jó falat
Szem-szájnak ingere,
Sürgő csoport, száz szolga hord,
Hogy nézni is tereh;

Montgomery a vár neve,
Hol aznap este szállt;
Montgomery, a vár ura,
Vendégli a királyt.

Vadat és halat, s mi jó falat
Szem-szájnak ingere,
Sürgő csoport, száz szolga hord,
Hogy nézni is tereh;

S mind, amiket e szép sziget
Ételt-italt terem;
S mind, ami bor pezsegve forr
Túl messzi tengeren.

Ti urak, ti urak! hát senkisem
Koccint értem pohárt?
Ti urak, ti urak!... ti velsz ebek!
Ne éljen Eduárd?

Vadat és halat, s mi az ég alatt
Szem-szájnak kellemes,
Azt látok én: de ördög itt
Belül minden nemes.

Ti urak, ti urak, hitvány ebek!
Ne éljen Eduárd?
Hol van, ki zengje tetteim -
Elő egy velszi bárd!

Egymásra néz a sok vitéz,
A vendég velsz urak;
Orcáikon, mint félelem,
Sápadt el a harag.

Szó bennszakad, hang fennakad,
Lehellet megszegik. -
Ajtó megől fehér galamb,
Ősz bárd emelkedik.

Itt van, király, ki tetteidet
Eltzengi, mond az agg;
S fegyver csörög, haló hörög
Amint húrjába csap.

„Fegyver csörög, haló hörög,
A nap vértóba száll,
Vérszagra gyűl az éji vad:
Te tetted ezt, király!

Levágva népünk ezrei,
Halomba, mint kereszt,
Hogy sírva tallóz aki él:
Király, te tetted ezt!”

Máglyára! el! igen kemény -
Parancsol Eduárd -
Ha! lágyabb ének kell nekünk;
S belép egy ifju bárd

„Ah! lágyan kél az esti szél
Milford-öböl felé;
Szüzek siralma, özvegyek
Panasza nyög belé.

Ne szülj rabot, te szűz! anya
Ne szoptass csecsemőt!...”
S int a király. S elérte még
A máglyára menőt.

De vakmerőn s hivatlanúl
Előáll harmadik;
Kobzán a dal magára vall,
Ez íge hallatik:

„Elhullt csatában a derék -
No halld meg, Eduárd:
Neved ki diccsel ejtené,
Nem él oly velszi bárd.

„Emléke sír a lanton még -
No halld meg, Eduárd:
Átok fejedre minden dal,
Melyet zeng velszi bárd.”

Meglátom én! - S parancsot ad
Király rettenetst:
Máglyára, ki ellenszegül,
Minden velsz énekest!

Szolgái szét száguldanak,
Ország-szerin, tova.
Montgomeryben így esett
A híres lakoma. -

S Edvárd király, angol király
Vágtat fakó lován;
Körötte ég földszint az ég:
A velszi tartomány.

Ötszáz, bizony, dalolva ment
Lángsírba velszi bárd:
De egy se birta mondani
Hogy: éljen Eduárd. -

Ha, ha! mi zúg?... mi éji dal
London utcáin ez?
Felköttem a lord-majort,
Ha bosszant bármi nesz!

Áll néma csend; légy szárnya bent,
Se künn, nem hallatik:
„Fejére szól, ki szót emel!
Király nem alhatik.”

Ha, ha! elő síp, dob, zene!
Harsogjon harsona:
Fülembe zúgja átkait
A velszi lakoma...

De túl zenén, túl síp-dobon,
Riadó kürtön át:
Ötszáz énekli hangosan
A vértanúk dalát.

(1857. június.)

Kérdések, feladatok:

1. Mutasd be, mit tudsz a mű keletkezési körülményeiről!
 2. Mi a műfaja a költeménynek? Mutasd be ezt a műfajt!
 3. Ismertesd A walesi bárdok szerkezetét, a részek tér és időviszonyait! Mi segített meghatározni az egyes egységeket?
 4. Szimmetrikus a mű szerkezete? Mutasd be! Mi áll a középpontban?
 5. Milyen ismétlődéseket figyelhetünk meg a versben? Hozz példákat a hangzás, a jelentés, a szerkezet köréből!
- Mi az ismétlés, a fokozás, az ellentét alakzatának funkciója az irodalmi művekben?
6. Mi a hármas szám jelentősége a műben?
 7. Arany konkrétan csak néhány bárdot szólaltat meg művében. Jellemezd röviden ezeket az énekeseket! Egyetértesz-e azzal, hogy ebben a sorrendben szólalnak meg? Miért jó ez a sorrend? Vagy változtatnál? Miért?
 8. Ki a főszereplője a műnek? Miért ő? Hogy kapcsolható a címhez?
 9. Hogyan változik a király személyisége, viselkedése a mű során?
 10. Milyen színeket látunk a szöveg alapján? Milyen jelentéseket hordozhatnak ezek a színek?
 11. Hogyan változnak a hallott hangok a mű előrehaladása közben? Mi a szerepe ennek a mű értelmezése szempontjából?

IV. Kölcsey Ferenc: Himnusz

Kölcsey Ferenc: Himnusz

A magyar nép zivataros századaiból

Isten, áldd meg a magyart
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;
Bal sors akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Mebühödte már e nép
A multat s jövőndőt!

Őseinket felhozád
Kárpát szent bércére,
Általad nyert szép hazát
Bendegúznak¹ vére.
S merre zúgnak habjai
Tiszának, Dunának,
Árpád hős magzatjai
Felvirágoznak.

Értünk Kunság mezein
Ért kalászt lengettél,
Tokaj szőlővesszein
Nektárt² csepegtettél.
Zászlónk gyakran plántálád
Vad török sáncára,
S nyögte Mátyás bús hadát
Bécsnek büszke vára.

Hajh, de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben,
S elsújtád villámidat
Dörgő fellegetben,
Most rabló mongol nyilát
Zúgattad felettünk,
Majd töröktől rabigát
Vállainkra vettünk.

Hányszor zengett ajkain
Ozman vad népének
Vert hadunk csonthalmain
Győzedelmi ének!
Hányszor támadt tenfiad
Szép hazám kebledre,
S lettél magzatod miatt
Magzatod hamvvedre!

Bújt az üldözött s felé
Kard nyúl barlangjában,
Szerte nézett s nem lelé
Honját a hazában,
Bércre hág és völgybe száll,
Bú s kétség mellette,
Vérözön lábainál,
S lángtenger fölette.

Vár állott, most kőhalom,
Kedv s öröm röpkedtek,
Halálhörgés, siralom
Zajlik már helyettek.
S ah, szabadság nem virúl
A holtnak véréből,
Kínzó rabság könnye hull
Árvánk hő szeméből!

Szánd meg Isten a magyart
Kit vészek hányának,
Nyújts feléje védő kart
Tengerén kínjának.
Bal sors akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Mebühödte már e nép
A multat s jövőndőt!

Cseke, 1823. január 22.

¹ Bendegúz: Mondabeli őseink, a hunok fejedelme; Attila és Buda apja.

² Az istenek itala a görög-római mitológiában.

Kérdések, feladatok:

1. Olvasd fel hangosan az első két versszakot!
2. Mi a műfaja a versnek?
3. Értelmezd a mű alcímét!
4. Mi jellemzi a mű szerkezetét?
5. Miért tekintjük nemzeti jelképnek a művet?
6. Milyen jelképeket ismersz még, ami a magyarságot jellemzi?
7. Milyen romantikus elemeket fedezel fel a költeményben?
8. Keress a műben költői képeket, alakzatokat!
9. Keress a versben jelzős szó szerkezetet!
10. Értelmezd, majd elemezd mondattani szempontból a következő két sort!
„Meggúnhódta már e nép
A múltat s jövőt!”

V. Mikszáth Kálmán: A néhai bárány - részlet

Eközben ők is odaértek a faluházához. Baló Mihály uram dicsértesséket mondott és tovább ment, Ágnes nemkülönben. De nini, az a bolond gyerek, a bizony odamegy egész közel s még meg is szólítja azt a hatalmas embert. Ejnye no, mire való az!

– Bácsi! – szólt csengő, szelíd hangon. – Adja vissza a bárányomat!

A tanácsbeliek összenéztek. Kié vajon ez a szép, szomorú arcú lányka?

– Adja vissza a bárányomat! – ismétlé s a vékony gyermeki hang úgy süvített a levegőben, mint egy parittyakő.

Sós Pál odanézett *fanyarul*, azután megigazította hátul palócosan fésűre fogott deres haját s nyájasan kérde:

– Miféle bárányodat, fiacskám?

– Az én Cukri bárányomat, a két fekete folttal a hátán, piros pántlikával a nyakában. De hiszen tudja maga nagyon jól...

– Nem láttam én a te bárányodat soha – szólt szemlátomást kedvetlenedve. – Takarodj innen, azt mondom...

Aztán odafordult a tanácsbeliekhez:

– Biz ez már régi fedél, bíró uram, becsurog biz ezen...

– Be ám – de a kelmed fedelén is nagyon becsurog, úgy nézem. Alighanem lyukas az valahol, Sós Pál uram.

Fülig vörösödött ökiyelme a bíró gúnyos vádjára.

– Esküszöm, bíró uram, ebben a báránydologban...

A gyermek *bámészan* nézte a jelenetet, amint ingerülten hátrább taszítá ködmönét s kezét elővonván alóla, felemelte két húsos ujját az égre.

– Esküszöm kendtek előtt, itt a szabad ég alatt, az egy élő Istenre...

A gallér-zsinór megereszkedvén a rántásban, magától oldódott s a nehéz új ködmön kezdett lassan-lassan lefelé csúszni, mígnem a csípőktől egyszerre lecsapódott a földre.

Boriska sikoltva egy szökéssel termett a leesett ruhadarabnál.

Mindenki ránézett. Még a vén Sós Pál szájában is ott akadt a következő esküszó. Jó is, hogy ott akadt.

– Cukri, kis báránykám! – kiáltott fel a lányka fájdalmasan.

Lehajolt. Fejecskéjét odaszorította, ahol a bélésen két barna folt látszott.

Ügyes szücsmunka és szép tisztára mosott báránybőrből volt az egész bélés, hanem az ismerős közepe mégis a legkülönb.

A kis Baló Borcsa könnyhullatásával még tisztábbra mosta.

Kérdések, feladatok:

1. Olvass fel a szövegből egy részletet!
 2. Ki beszéli el a néhai bárány történetét? Kinek a szemével látjuk az eseményeket?
 3. Keresd meg a községháza előtti jelenet azon mondatait, amelyek a szó szerinti jelentésen kívül még jelentenek valamit. „Rontsd el” ezeket a tömör mondatokat úgy, hogy kiegészítéd őket azzal, amire utalnak.
 4. Magyarázd meg, mit jelentenek a dőlt betűvel szedett szavak? (*fanyarul*, *bámészan*)
 5. Keress példákat a szövegből a következő szófajokra: ige, főnév, melléknév, határozói igenév!
 6. Próbáld meg az utolsó négy befejező mondat helyett új befejezést írni a novellához.
- +1 Milyen mesei vonásokat ismertél fel a teljes novella olvasásakor?

VI. Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk - részlet

És a kis szőke felelt is:

- Igen, Nemecek. Én vagyok. És ne kutassák, hogy ki lopta el a Pál utcai zászlót a fegyvertárból, mert azt én loptam el. Itt van, ni! Nekem van az a kis lábam, ami még a Wendauer lábánál is kisebb. És nem szóltam volna, fenn maradhattam volna a fa tetején, amíg maguk mind el nem mentek volna, hiszen ott gubbaszkodtam már fél négy óta. De mikor Geréb azt mondta, hogy köztünk nincs egy se, aki bátor volna, hát akkor gondoltam: „Megállj, majd én megmutatom neked, hogy akad még a Pál utcaiak közt is bátor fiú, ha nem más, hát a Nemecek, a közlegény!” Itt vagyok, kérem, kihallgattam az egész tanácskozást, visszaloptam a zászlónkat, most tessék, csináljanak velem, amit akarnak, verjenek meg, csavarják ki a kezemből a zászlót, mert magamtól ugyan oda nem adom. Tessék, tessék, csak rajta! Hiszen én egyedül vagyok, maguk meg tízen vannak!

Kipirult, ahogy így beszélt, és kitérte a két karját. Az egyik kezében a kis zászlót szorongatta. A vörösingesek nem tudtak magukhoz térni ámulatukból, és csak nézték ezt a csöpp kis szőke legényt, aki az égből pottyant közibük, s aki itt bátran, hangos szóval kiabált az arcukba, fölemelt fővel, mintha olyan erős volna, hogy el tudná páholni ezt az egész társaságot, a két erős Pásztorral és Áts Ferivel együtt. Leghamarább a Pásztoroknak jött meg a hidegvérük. Odamentek a kis Nemecekhez, és jobbról-balról megfogták a két karját. A fiatalabbik Pásztor állt a jobb oldalán, és ez már a kezéhez is nyúlt, hogy kicsavarja belőle a zászlót, mikor megszólalt a nagy csöndben Áts Feri hangja:

- Megállj! Ne bántsátok.

A Pásztorok csodálkozva néztek a vezérre.

- Ne bántsátok - mondta ez. - Ez a fiú tetszik nekem! Bátor fiú vagy, Nemecek, vagy ahogy hívnak. Itt a kezem. Csapj fel közénk vörösingesnek! Nemecek tagadólag rázta a fejét.

- Nem én! - mondta dacosan.

Reszketett a hangja, de nem a félelemtől, hanem az izgatottságtól. Sápadtan, komoly tekintettel állott ott, és megismételte:

- Nem én!

Áts Feri elmosolyodott. Azt mondta:

- Hát ha nem csapsz fel, azt se bánom. Én ugyan még nem hívtam senkit közénk. Aki itt van, mind úgy kéredzkedett ide. Te voltál az első, akit hívtam. De hát ha nem akarsz, nem jössz...

És hátat fordított neki.

- Mi legyen vele? - kérdezték a Pásztorok.

A vezér csak úgy félvállról felelt:

- Vegyétek el tőle a zászlót.

Az idősebb Pásztor egy csavarintással kivette a Nemecek gyöngé kis kezéből a piros-zöld zászlót. Fájt a csavarás, a Pásztoroknak átkozottul kemény markuk volt, de a kis szőke összeszorította a fogát, és egy hang se röppent el az ajkáról.

- Megvan! - jelentette Pásztor.

Mindenki arra figyelt, hogy most mi lesz. Micsoda rettenetes büntetést fog kitalálni a hatalmas Áts Feri. Nemecek dacosan állott a helyén, és összeszorította az ajkát. Áts Feri feléje fordult, és intett a Pásztoroknak:

- Ez nagyon gyöngé. Ezt nem illik elverni. Hanem... fűrösszétek meg egy kicsit.

Kérdések, feladatok:

1. Olvass fel egy részletet a szövegből!
2. Milyen konfliktusokat mutat be a fenti jelenet? Hol játszódik?
3. Milyen szereplőkkel ismerkedhettünk meg a jelenet során? Mutasd be a legfontosabb tulajdonságaikat! (A szereplők egyes tulajdonságainak bemutatásánál indoklásokat is kérünk!)
4. Milyen következményei lesznek a fenti jelenetnek a regény további részében?
5. Magyarázd meg a következő szavak, kifejezések jelentését: gubbaszkodtam, ámulat, égből pottyant, hidegvér, kemény marok.
6. Mutasd be a grundot! Miért volt fontos a Pál utcai fiúk számára? Miért akarták megszerezni a vörösingeseket?
7. Miért tragikus a regény befejezése? Te milyen befejezést írnál a regényhez? (Ismertesd néhány mondatban!)
8. Keress tőmondatokra példákat a szövegben!

VII. Ady Endre: Föl-földobott kő

Föl-földobott kő, földedre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.

Messze tornyokat látogat sorba,
Szédül, elbusong s lehull a porba,
Amelyből vétetett.

Mindig elvágyik s nem menekülhet,
Magyar vágyakkal, melyek elülnek
S fölhorgadnak megint.

Tied vagyok én nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben, szerelmes gondban
Szomoruan magyar.

Föl-fölhajtott kő, bús akaratlan,
Kicsi országom, példás alakban
Te orcádra ütök.

És, jaj, hiába mindenha szándék,
Százszor földobnál, én visszaszállnék,
Százszor is, végül is.

Kérdések, feladatok:

1. A vers elolvasása után mi az első gondolatod: miről szól ez a költemény?- fogalmazd meg!
2. Véleményed szerint milyen költői érzelmeket tükröz a mű? (pl. elkeseredettség...- mi mutatja?)
3. A fokozásoknak, ismétléseknek kulcsszerepe van a versben. Hol találsz ilyeneket?
4. Egy másik költői eszköz, az ellentét is nagy szerepet kap. Hozz rá példákat!
5. Melyik a vers legfontosabb metaforája?
6. A "föld" szóhoz milyen képzetek társulnak benned, vagy milyen más szavakkal kötnéd össze?
7. Vizsgáld meg a verset verstani szempontból: milyen és hány szótagú versszakokat látsz, hol vannak hangsúlyok, milyenek a rímek?
8. Milyen a költemény befejezése, mihez hasonlítanád?
9. Hogyan szólal meg a költeményben a hazaszeretet? Milyen szavakkal éri el ezt a költő?
10. Mit tudsz a vers keletkezéséről?

VIII. Gárdonyi Géza: Egri csillagok

Bevezető kérdések:

1. Mit tudsz a regény keletkezési körülményeiről?
2. Mi a regény műfaja? Magyarázd meg, miért!
3. Milyen történelmi helyzetben játszódik?
4. Kik a főszereplők; van -e közöttük számodra rokonszenves?
5. El tudod-e mesélni röviden a regény cselekményét?
6. Miért mondhatjuk, hogy Az egri csillagok a honvédelem és a hazaszeretet regénye?
(Hol jelentkezik ez legjobban a mű folyamán?)
7. *Olvasd fel a következő részletet, majd válaszolj a kérdésekre:*

A következő napon a törökök kidobálták a Boldogasszony templomából a harangokat. Az oltárképet leszaggatták. Szent István király állószobrát ledöntötték. Az aranyozott és képekkel ékesített oltárokat kiszórták a templom elé, s kiszórták a márványból és fából faragott angyalszobrokat és a misekönyveket is. Az orgona is elpusztult. A cinsípokat két szekér vitte le a tábori golyóöntőnek.

Az ezüstsípokat és remekművű arany és ezüst gyertyatartókat, oltárszőnyeget és oltárterítőket, miseruhákat három másik szekér vitte el a szultán kincstárosának. A templom gyönyörű falifestményeit bemeszelték. A toronyról leütötték a keresztet, s egy nagy aranyozott réz félholdat vontak föl, és tűztek a helyére. Szeptember 2-án fellovagolt a szultán a pasák kíséretében a várba. A két fia is vele volt. A Szombati-kapun díszbe öltözöttén várták az agák, és trombitaharsogás között kísérték a templomba. A szultán leborult a templom közepén, és hálálkodott a törökök istenének Budavaráért.

További kérdések:

1. A cselekményszál melyik részéből való ez az idézet?
2. Ez az idézett rész milyen típusú szöveg? (pl. párbeszéd?)
3. A leírt esemény milyen érzéseket válthatott ki a szemtanúknál, illetve benned, az olvasóban? És tudjuk-e, hogy az író hogy vélekedik az eseményekről? Elárulja-e ezt valami a szövegrészletben?

IX. Petőfi Sándor: Szeptember végén

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldel a nyárfa az ablak előtt,
De látod amottan a téli világot?
Már hó takarja el a bérci tetőt.
Még ifju szivemben a lángsugarú nyár
S még benne virít az egész kikelet,
De íme sötét hajam őszebe vegyül már,
A tél dere már megüté fejemet.

Elhull a virág, eliramlik az élet...
Úlj, hitvesem, úlj az ölembe ide!
Ki most fejedet kebelemre tevéd le,
Holnap nem omolsz-e sirom fölibe?
Oh mondd: ha előbb halok el, tetemimre
Könnyezve borítasz-e szemfödület?
S rábírhat-e majdan egy ifju szerelme,
Hogy elhagyod érte az én nevemet?

Ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt,
Fejfámra sötét lobogóul akaszd,
Én feljövök érte a síri világból
Az éj közepén, s oda leviszem azt,
Letörteni véle könyűimet érted,
Ki könnyeden elfeledéd hivedet,
S e szív sebeit bekötözni, ki téged
Még akkor is, ott is, örökre szeret!

(Koltó, 1847. szeptember.)

Kérdések: feladatok:

1. Olvasd fel a vers első versszakát!
2. Beszélj a cím és a vers szövegének kapcsolatáról!
3. Milyen hangulat jellemzi a verset?
4. Érvelj a vers vallomásokos jellege mellett!
5. Fogalmazd meg Júlia „válaszát” a versre!
6. Magyarázd meg a következő kifejezéseket: „lángsugarú nyár”, „tél dere”, „Elhull a virág, eliramlik az élet”, „sötét lobogóul”!
7. Mutasd be a vers költői alakzatait és képeit, fejtss meg és mutasd be jelentésüket, szerepüket!
8. Mutasd be a vers rímképletét, verselését!
9. A modalitás szempontjából milyen mondatok fordulnak elő a versben? Mi lehet a szerepük?

X. Jókai Mór: A nagyenyedi két fűzfa - részletek

Felvinc és Enyed között egy kis bérci patak vágja keresztül az utat, melyen most tartós köhíd van építve. A híd mellett kétfelől a patak oldalában emelkedik két roppant fűzfa, és ezen két fűzfának történelmi emléke van. Hét emberivadék látta azokat felnőni, s ivadékról-ivadékra szállt a történet, s máig is úgy emlékeznek arra, mintha csak a mi életünkben történt volna...

Éppen száz és ötven esztendeje annak, hogy a kuruc-labanc világ legszebb divatjában vala; ma a kuruc, holnap a labanc osztott törvényeket Enyednek; mikor az egyik kiment az egyik városvégen, a másik bejött a másikon. A jó enyediak váltig jobb szerették volna, ha e derék emberek, ahelyett, hogy őket látogatják, inkább egymást keresnék fel; de ezek bölcs urak voltak, és hallottak valamit azon stratégiai fogásokról, miszerint az ellenséget azáltal is meg lehet verni, ha a környéket élelmiszereiből kipusztítják. Ők ezt vevék gyakorlatba...

Nagyobb részint oly emberek, kiket magukat is elpusztított a háború, s kétségbeesés, nyomor és bosszúvágyból nem hagyott nekik más választást, mint kaszárt, csákányt ragadni, s felcsapni kurucnak vagy labancnak, aszerint, amint egyik vagy másik fél katonái pusztították el... Neveiket rendesen elváltakoztatták, ami legsűrűbben előfordult a labancoknál, kik iparkodtak maguknak olyan neveket adni, amit a bolond kuruc ki ne tudjon mondani, hacsak ki nem töri benne a nyelvét, többnyire elrontott német szavakat, amiket ők maguk sem értettek. ... Ez időben tehát legkegyetlenebb veszedelme volt Enyednek és a körülfekvő városoknak egyfelől Balika, a kurucvezér, aki lakott a Torda-hasadék egyik barlangjában, melyet máig is Balika-várnak neveznek és másfelől a Mezőségen tanyázó két labancfőnök, akik közül az egyiknek az a furcsa neve volt, hogy "Trajtzigfritzig!", a másik pedig ily regényesen hangzott: "Bórembukk!" Amilyenek voltak választott neveik, olyanok voltak azoknak viselői is; majd ügyetlen, majd kegyetlen, félig tréfás, félig véres alakok, kikről éppen annyi nevetségessé tudott regélni a közhír, mint amennyi irtózatost...

Trajtzigfritzig vezére, Bórembukk, egy nagy, trabális mészároslegény volt, szőretlen csontos pofával; ki egész ellenkezőleg különösen nagy gondot látszott arra fordítani, hogy mentül piszkosabb lehessen. Bőrködmőne csillogott a szennyről, s orcája bátran dicsekedhetett vele, hogy záporosón kívül más vizet sohasem érzett. Minden fegyvere egy hatalmas taglóból állott, mellyel egy csapásra le bírta fél kézzel ütni a tulkot. Ez érdemes férfiak elé járula a két tagból álló küldöttség nagy tisztelettel és kalaplevéllel, s nagyobb megtiszteltetés okáért Gerzson úr egy igen szép diák perorációt tartott a két vezér előtt. Trajtzigfritzig Bórembukkra nézett, ez viszont őreá; egyikök sem tudott egy szót is deákul, (latinul) hanem azért mégis úgy tettek, mintha mindent értenének.

- Értettem jól, amit kend mondott - szólt a vezér, amint észrevette, hogy Gerzson nem fog már többet beszélni, s leereszkedőleg vállára veregetett. - Kinek híjják kendet?

- Én vagyok Tordai Szabó Gerzson, a nagytiszteletű kollégium rektor professzora, társam ő kegyelme pedig nemzeti Tóth János uram, a nemes város főbírája.

Trajtzigfritzig Bórembukk fülébe súgott valamit, s azzal rosszul rejtve ravasz mosolygását, így szólt:

- Becsületes szolgák. Minthogy félvén és minthogy bolondok lévén, mink sem kívánván, hogy házaitokat üresen hagyván, abban senkit sem találván; tehát hazamenvén és megmondjátok a népnek, hogy mi eltakarodjunk, ha ők hazajőjjenek, és azután pediglen kiváltképpen csakhogy

éppenséggel azonnal mindgyárt itt a város mellett ezer lépésnyire sátort üssünk; ti pedig minden háznál gyertyát gyújtsatok, hogy lássuk, hogy mindnyájan otthon vagynak, különben pedig, ha egy vagy más, így vagy amúgy talál lenni, hát majd meglátjátok azt az egyet, hogy!

Ilyen „ékesen” szólással tudtára adván a vezér a maga ultimátumát a küldöttségnek.

Kérdések, feladatok:

1. Olvasd fel a részlet első bekezdését!
2. Milyen történelmi korszakot idéz fel a történet?
3. Kik a történet szereplői? Jókai milyen eszközökkel mutatja be őket?
4. Mi lehet a műfaja Jókai művének? Miért?
5. Adj magyarázatot a mű címére!
6. Keress példákat régies kifejezésekre a szövegből!
7. Magyarázd meg a következő kifejezéseket: „históriai emlék”, „emberivadék”, „osztott törvényeket”, „ezt vevék gyakorlatba”, „ultimátumát”, „iparkodtak”.
8. Keress példákat a szövegben tárgyas és határozós szószerkezetekre!